

Józef Aszyk

Początek kultu Maryi w Ewangelii św. Łukasza

Salvatoris Mater 18/1/4, 347-365

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Mimo że w obszarze języka niemieckiego napisano kilka cennych publikacji zawierających mariologię biblijną Ewangelii św. Łukasza¹, to jednak wyraźne stwierdzenie rozpoczynającego się kultu w Ewangelii św. Łukasza można znaleźć tylko u F. Mussnera w jego książce: „Maryja, Matka Jezusa w Nowym Testamencie”². Pozostali autorzy chętniej mówią o obrazie Maryi u św. Łukasza. Dlatego poniższy artykuł będzie się w znacznej mierze opierał na publikacji F. Mussnera.

Jego główną treścią będzie omówienie aspektów kultu Maryi, które zostały nazwane przez F. Mussnera³. Wpierw jednak zostanie postawione pytanie, dlaczego spotykany w Ewangelii św. Łukasza, wprawdzie wczesny i dopiero rozpoczynający się kult Maryi, to jednak bardzo rozległy i wieloaspektowy. Jakie istnieją dowody tego kultu i czemu on służy? W części końcowej artykułu zostanie zaprezentowane podsumowanie i wnioski.

Józef Aszyk OFMConv

1. Powód kultu Maryi

Powodem kultu Maryi jest Jej szczególne wybraństwo do Bożego macierzyństwa. Owszem, odpowiedzi tej nie da się zawrzeć w tym jednym stwierdzeniu. Ponieważ zaraz nasuwa się pytanie o wiarę, posłuszeństwo i uniżenie Maryi na zaproszenie Boga do podjęcia się tego jedyne go w swoim rodzaju macierzyństwa. Niektórzy autorzy będą się zastanawiać, co bardziej godnego jest czci u Maryi, Jej macierzyństwo czy wiara⁴. Knoch zamyka dyskusję zdaniem, że macierzyństwo Maryi

Początek kultu Maryi w Ewangelii św. Łukasza

SALVATORIS MATER
18(2016) nr 1-4, 347-365

¹ Zob. P. GEACHTER, *Maria im Erdenleben, Neutestamentliche Marienstudien*, Innsbruck-Wien-München 1953; K.H. SCHELKE, *Die Mutter des Erlösers. Ihre biblische Gestalt*, Düsseldorf 1963; H. RÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuem Testament*, Helsinki 1969; *Maria im Neuem Testament. Eine Gemeinschaftsstudie von protestantischen und römisch-katholischen Gelehrten*, red. R.E. BROWN i in., Stuttgart 1981; R. MAHONEY, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament*, w: *Die Frau im Urchristentum* QD 95, red. G. DAUTZENBERG i in., Freiburg-Basel-Wien 1983, 92-116; O. KNOCH, *Maria in der Heiligen Schrift*, w: *Handbuch der Marienkunde*, red. W. BEINERT, H. PETRI, Regensburg 1984, 15-29; J. ZMIJEWSKI, *Die Mutter des Messias. Maria in der Christusverkündigung des Neuen Testaments. Eine exegetische Studie*, Kevelaer 1989.

² Zob. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament*, St. Ottilien 1993.

³ TAMZE, 32-33.

⁴ Zob. H. RÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament*, Helsinki 1969, 110; O. KNOCH, *Maria in der Heiligen Schrift*, w: *Handbuch der Marienkunde*, Regensburg 1996, 49.

jest owocem Jej wiary⁵. Bóg, wybierając Maryję do tego szczególnego zadania, uzdolnił Ją do Bożego macierzyństwa. Dlatego jako nienaruszona Dziewica została napełniona łaską, a w samym akcie poczynania Jezusa stała się oblubienicą Ducha Świętego. Maryja zawdzięcza swoją godność Temu, Kogo poczęła i urodziła, a urodziła Mesjasza, który jest Synem Bożym i dlatego będzie czczona jako Matka Mesjasza i Matka Syna Bożego⁶. Ale Mesjasz, Syn Boży jest postacią nie tylko historyczną, ale i także eschatyczną i do tej rzeczywistości eschatycznej będzie także wprowadzona macierzyńska więź łącząca Maryję z Jej Synem. Dlatego Maryja będzie cierpieć z każdego odrzucenia Jej Syna, od czasu Jego poczęcia poprzez tajemnicę Krzyża, aż do eschatycznej rzeczywistości Kościoła. Maryja, będąc obdarzona darem prorockim, zapowie w *Magnificat* nowe eschatyczne panowanie Mesjasza w świecie. Także stosunek Maryi do wspólnoty wierzących jest godny podkreślenia, ponieważ jest dla nich wzorem wiary i słuchania słowa Bożego, jest godna większej czci, aniżeli inne niewiasty.

Na podstawie tego, co zostało powiedziane, można wskazać na pięć powodów czci Maryi:

- akt Bożego wybrania i uzdolnienia do Bożego macierzyństwa;
- realizacja macierzyństwa;
- macierzyńska więź z Synem jako Mesjaszem i Synem Bożym;
- uczestnictwo w eschatycznej rzeczywistości Jej Syna;
- stosunek do wspólnoty wierzących, czyli Kościoła.

Wymienione tu przyczyny kultu Maryi są obecne w Ewangelii św. Łukasza i zostaną poniżej szczegółowo omówione.

2. Świadeictwo kultu Maryi

Problem świadectw kultu Maryi w Ewangelii św. Łukasza nie tyle polega na dostarczeniu dowodów, co na podkreśleniu, że są to świadectwa bardzo wczesne. Pierwszym świadectwem jest profetyczna zapowiedź samej Maryi: *Oto bowiem błogosławić mnie będą odtąd wszystkie pokolenia* (1, 48). Zdanie to Maryja wypowiedziała podczas spotkania z Elżbietą, gdy okazało się, że dany Jej znak na wypełnienie się Bożych obietnic jest prawdziwy, one już się realizują i już w tym momencie Maryja proroczo zapowiada swój kult. I właśnie podczas tego spo-

⁵ Por. O. KNOCH, *Maria in der Heiligen Schrift...*, 49.

⁶ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 27.

tkania po raz pierwszy z ust Elżbiety jako pierwszego człowieka wyszło świadectwo czci Maryi: *Wydała ona okrzyk i powiedziała: Błogosławiona jesteś między niewiastami i błogosławiony jest owoc Twojego łona* (1, 42). Słusznie zauważa F. Mussner, że gdyby pierwotny Kościół był przeciwny kultowi Maryi, kiedy Ewangelia św. Łukasza zostawała przyjmowana do kanonu pism, te wyżej zacytowane słowa Maryi i Elżbiety zostałyby odrzucone⁷. Warto podkreślić, że czas przekazu tych słów jest bardzo dawny, ponieważ – zdaniem niektórych biblistów – znajdowały się już w materiale, z którego czerpał św. Łukasz. Echo słów Maryi znajduje swoje odbicie w ustach kobiety z tłumy, która do Jezusa zawołała: *Błogosławione łono, które Cię nosiło, i piersi, które ssaleś* (11, 27). Już podczas publicznej działalności Jezusa była Maryja wychwalana ze względu na wyjątkową macierzyńską więź łączącą Ją z Jej Synem. Jezus odpowiedział tej kobiecie: *Tym bardziej błogosławieni ci, którzy słuchają słowa Bożego i zachowują je* (11, 28). Mussner wyjaśnia, że słowa Jezusa są modyfikacją wychwalania Maryi, które mają wskazać, że przedmiotem godnym czci Maryi jest słuchanie i zachowywanie słowa Bożego⁸. Tę intencję Jezusa potwierdza również fakt, że na kilku miejscach św. Łukasz przedstawia Maryję jako wzór słuchających i zachowujących słowo Boże (por. 2, 19. 51b; 11, 28). A więc jest to wychwalenie Maryi, które pochodzi z ust samego Jezusa.

Początki pierwszych świadectw czci Maryi w Ewangelii św. Łukasza są bardzo wczesne i dają się tak uporządkować:

- prorocka zapowiedź samej Maryi,
- błogosławienie Maryi przez Elżbietę,
- słowa wychwalania Matki Jezusa przez kobietę z ludu,
- modyfikacja wychwalania Matki Jezusa dokonana przez Niego samego.

3. Cel kultu Maryi

Niektórzy autorzy zgodnie uważają, że kult Maryi, jaki obserwujemy w Ewangelii św. Łukasza, nie jest nastawiony sam na siebie⁹. Kult Maryi nie istnieje suwerennie sam dla siebie. Moim zdaniem podlega on podwójnemu podporządkowaniu, które nazwałbym podrzędnym

⁷ Por. TAMŻE, 29.

⁸ Por. TAMŻE, 29-30.

⁹ Zob. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 153-155; F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 116; O. KNOCH, *Maria in der Heiligen Schrift...*, 63-65.

i nadrzędnym. Podrzędne odnosi się do wspólnoty Kościoła i stanowi wzór dla niego. W Ewangelii św. Łukasza Maryja jest właśnie ukazywana jako wzór wierzących i posłusznych słowu Bożemu, jako najdoskonalszy członek we wspólnocie wierzących godny wychwalania i naśladowania. Nadrzędne podporządkowanie kultu Maryi, jak słusznie zauważa F. Mussner, uwidacznia się już w pierwszym wersecie *Magnificat: Wielbi dusza moja Pana* (1, 46). Kult Maryi służy większej czci Boga i jest jej podporządkowany¹⁰.

Cel kultu Maryi w Ewangelii św. Łukasza można następująco określić:

- nie istnieje sam dla siebie,
- podrzędnie służy jako wzór dla Kościoła,
- nadrzędnie przyczynia się do większej chwały Boga.

4. Aspekty kultu Maryi

Poniżej zostaną przedstawione i omówione aspekty kultu Maryi wymienione przez F. Mussnera¹¹. Każdemu aspektowi przypisał on odpowiednie wersy; zgodnie z tym porządkiem zostaną one poniżej omówione.

4.1. Maryja jest całkowicie pełna łaski (1, 28)

Mówią o tym słowa: „καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν εἶπεν Χαίρε, κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ” (I wszedł do Niej, powiedział: Bądź pozdrowiona, pełna łaski, Pan z Tobą).

Słowa pozdrowienia anielskiego znajdujące się w wersecie 1, 28 Ewangelii św. Łukasza bada się w literaturze z różnych punktów widzenia. Najpierw porównuje się scenę zwiastowania z innymi starotestamentowymi zwiastowaniami, np. matce Samsona (Sdz 13) i Sarze (Rdz 16)¹². Potem rozważa się znaczące słowa pozdrowienia. Pierwsze słowo Χαίρε znaczy „Raduj się!”¹³. Jak zauważają liczni autorzy, pozdrowienie to było w Starym Testamencie kierowane do „Córy Syjonu”. Dlatego

¹⁰ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 116.

¹¹ TAMŻE, 32-33.

¹² Zob. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 86; R.E. BROWN, *Maria im Neuen Testament. Eine ökumenische Untersuchung*, Stuttgart 1981, 106; F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 76.

¹³ Por. H. SCHÜRMAN, *Herders. Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Das Lukasevangelium 1, 1-9,50*, Freiburg im Breisgau-Basel-Wien 1969, 43; Zob. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 86.

np. R. Laurentin w nawiązaniu do So 3, 14-17 i Za 9, 9 n. uznaje za możliwe, że Maryja typologicznie ucieleśnia eschatologiczną Córę Syjonu¹⁴. Jest on zdania, że zapowiedziane przez proroków zamieszkiwanie Jahwe w Córce Syjonu urzeczywistniło się w Maryi, która jest ucieleśnionym Izraelem i w imieniu Izraela przyjęła mesjanistyczne obietnice¹⁵.

Drugim rozważanym słowem jest *κεχαριτωμένη* (pełna łaski). Pytanie, o jaką chodzi tutaj łaskę, prowadzi egzegetów do różnych wniosków. Podkreśla się, że po pierwsze chodzi o rodzaj łaski, którą było obdarzone Dziecię Jezus (por. Łk 2, 40). Po drugie, że tą samą łaską, która cechowała życie Jezusa, było naznaczone życie wspólnoty chrześcijańskiej (Dz 4, 33). Zdaniem H. Räisänen wybraństwo Maryi ponieważ wyprzedza tę łaskę daną Jezusowi i chrześcijańskiej wspólnoty¹⁶. Moim zdaniem ta interpretacja pozwala zrozumieć biblijne pojęcie łaski, ale nie tłumaczy w pełni obdarowania Maryi łaską. Bóg wybrał Ją do Bożego macierzyństwa i dlatego obdarzył Ją też potrzebną łaską. Z tego powodu słuszna jest jeszcze inna forma interpretacji słowa, w której *κεχαριτωμένη* (pełna łaski) tłumaczy się kolejnym zwrotem *ὁ κύριος μετὰ σοῦ* (Pan z Tobą)¹⁷. Mussner przyznaje, że *ὁ κύριος μετὰ σοῦ* (Pan z Tobą) jest obietnicą Bożej pomocy w wypełnieniu Bożego macierzyństwa¹⁸. Zaś U. Wilckens w zwrocie *ὁ κύριος μετὰ σοῦ* dopatruje się odniesienia do Iz 7, 14, gdzie imię Emmanuel oznacza „Bóg z nami”. Jego zdaniem „Emmanuel” z Iz 7, 14 został tutaj odniesiony do Maryi w tym znaczeniu, że Bóg jest z Maryją, tak samo jak jest ze swoim ludem. Tym samym Maryja reprezentuje naród izraelski¹⁹.

Z tego wynika, że aspekt czci Maryi jako obdarzonej pełnią łaski w Ewangelii św. Łukasza może być rozumiany dwojako. Po pierwsze, Maryja została obdarzona łaską konieczną do wypełnienia Bożego macierzyństwa. Po drugie, Jej obdarowanie może być rozumiane kolektywnie, w ten sposób, że przedstawia Ona ucieleśnienie Izraela, który powołany jest do Bożego macierzyństwa.

¹⁴ Por. R. LAURENTIN, *Struktur und Theologie der lukanischen Kindheitsgeschichte*, Stuttgart 1967, 174.

¹⁵ Por. TAMŹE, 78.

¹⁶ Por. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 92-93.

¹⁷ Por. TAMŹE, 93.

¹⁸ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 76.

¹⁹ Por. U. WILCKENS, *Empfangen vom heiligen Geist, geboren von der Jungfrau Maria, Lk 1, 26-38*, w: R. PESCH, *Zur Theologie der Kindheitsgeschichten*, München 1981, 103-104.

4.2. Maryja jest nienaruszoną Dziewicą (por. 1, 27. 34)

Fragment ten brzmi: πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυεὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριὰμ [do Dziewicy poślubionej mężowi, który (był) imienia Józef z Domu Dawida, a imię Dziewicy (było) Maryja].

εἶπεν δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω (powiedziała Maryja do anioła: Jak stanie się to, skoro męża nie znam?).

Dla podkreślenia, że Maryja jest dziewicą (παρθένος), używa św. Łukasz – jak mówi H. Schürmann – tego określenia w wersecie 1, 27 aż dwa razy, a znajdujące się w pobliżu wersety 1, 31 i 1, 34 mają na celu to udowodnić i odesłać do Iz 7, 14 LXX²⁰. Jest to pierwsze i najważniejsze tłumaczenie. Drugie wyjaśnienie dziewictwa Maryi dotyczy specyfiki Ewangelii św. Łukasza. Räsänen twierdzi, że dziewictwo Maryi, które jest koniecznym warunkiem dla cudu Bożego, zostało porównane z niepłodnością Elżbiety. W życiu Maryi staje się jeszcze większy cud jak ten, który zdarzył się Jej krewnej w podeszłym wieku. Jego zdaniem cud poczęcia Jezusa w łonie Maryi jest aktem: *creatio ex nihilo*²¹. Inną ważną uwagą H. Räsänen jest stwierdzenie, że dziewictwo Maryi wzmiankowane w wersecie 1, 27 nie jest motywowane przyczynami ascetyczno-religijnymi, ponieważ Jej dziewictwo nie znajduje podłoża w chrześcijańskiej etyce, lecz podporządkowane jest chrystologii²². Ciekawą obronę dziewiczego zrodzenia Chrystusa proponuje F. Mussner. Korzysta on z materiału z historii religii w celu obalenia tezy, że dziewicze zrodzenie ma analogie w historii religii. Argumentem przemawiającym za dziewiczym zrodzeniem jest dla niego werset 1, 37: *Dla Boga bowiem nie ma nic niemożliwego*. Werset ten wyraża przyczynę cudownego działania Bożego, które dotyczy Maryi, jest ono kerygmaticznym szczytowym zdaniem, bez którego pytanie Maryi w wersecie 1, 34: *Jakże się to stanie, skoro nie znam męża?*, pomimo odpowiedzi anioła w wersecie 1, 35, ostatecznie byłoby bez przekonującej odpowiedzi. Mussner zauważa, że Bóg jest głównym Aktorem w perykopie o Zwiastowaniu. Perykopa ta należy do „semantycznego wszechświata” określonego tradycją jahwistyczną, która znajduje się w Starym Testamencie. Ze względu na spistość „semantycznego wszechświata” perykopy o Zwiastowaniu nie

²⁰ H. SCHÜRMAN, *Heders. Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Das Lukasevangelium 1, 1-9*, 50..., 42.

²¹ Por. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 84.

²² Por. TAMZE, 84-85.

ma do niej żadnej analogii z historii religii, zwłaszcza do dziewiczego zrodzenia, ponieważ staroegipskie przekazy należą do innego „semantycznego wszechświata”. Mussner cytuje fragmenty z antycznych pism Plutarcha i Filona i stwierdza, że nie ma w nich mowy o dziewiczym zrodzeniu w takim sensie, jak to jest omawiane w perykopie. Przyznaje, że głęboko psychologiczna analiza mogłaby wprawdzie ukazać w niej archetypiczną symbolikę, ale nie odsłoni jej prawdziwego kerygmatu, że dla Boga Izraela nie ma rzeczy niemożliwych²³.

Aspekt nienaruszonego dziewictwa Maryi w Ewangeliu św. Łukasza przedstawia się następująco. Istnieje w nim nawiązanie do prorockiej zapowiedzi z Iz 7, 14 LXX. Ma ono podłoże chrystologiczne, a nie ascetyczne. Niepłodność Elżbiety może być przeciwstawiana dziewictwu Maryi. Dziewictwo Maryi nie znajduje żadnych analogii w historii religii.

4.3. Maryja jest Matką Mesjasza (por. 1, 31-33)

Kolejny fragment to: καὶ ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν (A oto poczniesz w łonie matczynym i urodzisz Syna i nazwiesz Jego imię Jezus).

οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυεὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (Ten będzie wielki i Synem Najwyższego będzie nazwany a da Mu Pan, Bóg, tron Dawida, jego ojca).

καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος (i będzie królował nad domem Jakuba na wieki, a Jego królestwo nie będzie miało końca).

Jak utrzymują niektórzy autorzy, św. Łukasz musiał dokonać przejścia z żydowskiej chrystologii o Mesjaszu, która reprezentuje pogląd mówiący o spłodzeniu Mesjasza na sposób ludzki, do chrystologii o Synu Bożym, która mówi, że Mesjasz przyjdzie na świat mocą stwórczej mocy Boga i będzie stanowił z Nim jedno. Wczesno-żydowski pogląd głosił również, że Mesjasz będzie pochodził z rodu Dawida. Dlatego wzmianka o Józefie jako potomku Dawida jest dla św. Łukasza tak ważna²⁴. Wilckens wskazuje na rzekomą rozbieżność między wypowiedziami, że Józef pochodzi z domu Dawida i że Jezus obejmie tron Dawida. Jeśli Józef nie jest ojcem Jezusa, to jest to celowe podkreślenie Jego cudownego poczęcia dla

²³ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 73-96.

²⁴ Por. U. WILCKENS, *Empfangen vom heiligen Geist, geboren von der Jungfrau Maria, Lk 1, 26-38...*, 60-62.

wykazania, że Mesjasz zasiadający na tronie Dawida jest jednocześnie Synem Bożym²⁵. Samo panowanie Mesjasza na tronie Dawida znajduje swe liczne starotestamentowe zapowiedzi, miejsca te są przytaczane i omawiane przez egzegetów²⁶. Ważne jest podkreślenie, że św. Łukasz swoją Ewangelię tworzy na podstawie starotestamentowego materiału, dlatego uwypukla spełnienie się zapowiedzi w Jezusie Mesjaszu. Dlatego Maryja, Jego Matka, słusznie czczona jest jako Matka Mesjasza.

Określenie Maryi jako Matki Mesjasza wymagało od św. Łukasza ukazania Jezusa jako tego, który jest prawowitym spadkobiercą tronu Dawida i przejścia z chrystologii o Mesjaszu do chrystologii o Synu Bożym.

4.4. Maryja jest Matką Syna Bożego (por. 1, 35b)

Mówi o tym następująca wzmianka: διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται, υἱὸς θεοῦ [dlatego też to poczęte (ten powstający) święte będzie nazwane Syn Boży].

Przejście z chrystologii o Mesjaszu do chrystologii o Synu Bożym nie jest jeszcze ostatecznym etapem rozwoju biblijnej chrystologii, a i samo to przejście otwierało możliwość popadnięcia w błąd, że Jezus przez późniejszą adopcję został wyniesiony do pozycji Bożej, na przykład podczas chrztu w Jordanie lub przy Zmartwychwstaniu²⁷. Święty Łukasz zapobiegł temu błędnemu rozumowaniu, przeciwstawiając Jezusa osobie Jana Chrzciciela. Jezus nie jest tak jak Jan Chrzciciel napełniony Duchem Świętym „już w łonie Matki” (Łk 1, 15), ale znacznie więcej – został poczęty przez Ducha Świętego. On jest od początku swojej egzystencji Synem Bożym²⁸. Jak mówi O. Knoch, nie ma jeszcze u św. Łukasza w pełni rozwiniętej chrystologii biblijnej, czyli mowy o preegzystencji Syna Bożego. Jednak znajduje się ona na etapie poznania, które prowadzi do chrystologii o preegzystencji Syna Bożego, o której mowa w prologu Ewangelii św. Jana (J 1, 1-18) i w Listach św. Pawła (Flp 2, 6-11; Kol 1, 15-20; Ef 1, 4n.)²⁹.

²⁵ Por. TAMŻE, 62.

²⁶ Zob. J. SCHMID, *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg (RNT 3) 1960, 41; H. SCHÜRMAN, *Herders. Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Das Lukasevangelium 1, 1-9, 50...*, 47-48; J. ERNST, *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg (RNT 3) 1977, 70.

²⁷ Por. O. KNOCH, *Maria in der Heiligen Schrift...*, 46-47.

²⁸ Por. H. SCHÜRMAN, *Herders. Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Das Lukasevangelium 1, 1-9, 50...*, 53-54.

²⁹ Por. O. KNOCH, *Maria in der Heiligen Schrift...*, 47.

Maryja jest czczona jako Matka Syna Bożego, ponieważ Jezus został poczęty w Jej łonie przez Ducha Świętego jako Syn Boży. Chociaż prawda o preegzystencji Chrystusa nie była jeszcze odkryta na tym etapie w Ewangelii św. Łukasza i nie w pełni rozwinięta, jednak istniała. Tekst św. Łukasza nie pozwala na wnioskowanie o późniejszej adopcji Jezusa na Syna Bożego.

4.5. Maryja jest oblubienicą Ducha Świętego (por. 1, 35a)

Dalej Łukasz mówi: καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι [a odpowiadając anioł powiedział do Niej: Duch Święty (Pneuma) przyjdzie na Ciebie i moc Najwyższego osłoni Cię].

Cały ten punkt należy podzielić na dwie części. W pierwszej części zostanie przedstawiona relacja Jezusa do Ducha Świętego, a w drugiej relacja Maryi.

H. Räisänen zauważa, że w wersecie 1, 35 jest mowa o poczęciu przy użyciu zwrotów, które przypominają opowiadanie św. Łukasza o chrzcie Jezusa (por. Łk 3, 22). To doprowadziło jego badania do wniosków, że istniejące już od chwili poczęcia posiadanie Ducha Świętego zostało uaktywnione podczas chrztu w Jordanie³⁰. Tego samego paralelizmu można dopatrywać się w scenie Przemienienia Pańskiego (Łk 9, 34)³¹. Dalej H. Räisänen podkreśla, że św. Łukasz opisuje przy użyciu podobnych zwrotów dzieło Boga w narodzinach Jezusa i przy powstaniu wspólnoty chrześcijańskiej. Słowa anioła uderzająco przypominają słowa Jezusa do uczniów w Łk 24, 49 i Dz 1, 8. W Łk 24, 49 Jezus zachęca uczniów do pozostania w Jerozolimie: *aż będą przyobleczeni mocą z wysoka*. Jeszcze wyraźniejszą paralelę tworzy Dz 1, 8: *gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami*. Dlatego Räisänen słusznie uważa, że narodziny Jezusa z Ducha Świętego, którego posiadanie Ducha jeszcze przed chrztem zostało uzasadnione, prowadzi do wylania Ducha w dniu Pięćdziesiątnicy, co z kolei uzdalnia wspólnotę chrześcijan do realizowania jej misji³².

Druga część tego punktu dotyczy relacji Maryi z Duchem Świętym, a ściślej mówiąc, odnosi się do tego, co wydarzyło się w chwili poczęcia Jezusa. W wyrażeniu „moc Najwyższego osłoni Cię” (δύναμις Ὑψίστου

³⁰ Por. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 101.

³¹ Por. H. SCHÜRMAN, *Herders. Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Das Lukasevangelium 1, 1-9*, 50..., 53.

³² Por. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 101-102.

ἐπισκιάσει σοι) F. Mussner widzi starotestamentowe nawiązania do Wj 40, 35 LXX: *I nie mógł Mojżesz wejść do Namiotu spotkania, bo osłonił (ἐπεσκίαζεν) go obłok* i do Ps 139, 8b: *Panie, mój Panie, potężna (δύναμις) moja pomocy, osłaniasz (ἐπεσκίασας) w dniu walki moją głowę*. Dla niego akt poczęcia Jezusa w łonie Maryi z Ducha Świętego jest obrazem potężnie i silnie działającej Bożej obecności, w obliczu którego wszelkie seksualno-erotyczne aluzje, właściwe mitom, dalekie są całej scenie i zaprzeczają w szczególności staro- i nowotestamentowemu obrazowi Boga³³. Dla H. Räisänen poczęcie Jezusa w łonie Maryi jest nowym eschatologicznym aktem stworzenia, *creatio ex nihilo*³⁴.

Można rozróżnić dwa powody, dla których Maryja jest czczona w Ewangelii św. Łukasza jako Oblubienica Ducha Świętego. Pierwszy – ze względu na to, że jest Matką Syna Bożego posiadającego Ducha Świętego od chwili poczęcia w Jej łonie, a drugi – to sposób, w jaki poczęła Jezusa z Ducha Świętego.

4.6. Maryja jest posłuszną „Służebnicą Pańską” (por. 1, 38)

Dalsze słowa ukazują Maryję jako Służebnicę Pańską: εἶπεν δὲ Μαριάμ Ἴδοὺ ἡ δούλη Κυρίου γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπήλθεν ἀπ’ αὐτῆς ὁ ἄγγελος [Powiedziała Maryja: Oto (ja jestem) Służebnica Pana, to niech się stanie mi według twego słowa! I odszedł od Niej anioł].

Określenie Maryi: „Służebnica Pańska” można porównać z biblijnymi postaciami Starego i Nowego Testamentu³⁵. Jednak takie porównania nie odsłaniają w pełni myśli zawartej w Ewangelii św. Łukasza. Ewangelista zestawia ze sobą niewiarę Zachariasza (1, 18-20) z wiarą Maryi, która poddała się woli Boga. To jest wola Boga, dla którego nie ma rzeczy niemożliwej (1, 37). Święty Łukasz nie chce tutaj zasugerować, że Maryja nie może uciec woli Boga, że Ona nie ma innego wyjścia, jak tylko przyjąć tę wolę i pokornie się poddać swojemu losowi. Jej odpowiedź ukazuje Ją jako Tę, która jako pierwsza przyjęła Ewangelię³⁶. Maryja nie poprosiła o znak, Jej wystarczyło słowo. Mimo to został dany Jej znak. W tym celu św. Łukasz umieszcza to zdanie: *Potem żona jego, Elżbieta poczęła i pozostawała w ukryciu przez pięć miesięcy* (1, 24). Elżbieta

³³ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 78-79.

³⁴ Por. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 102.

³⁵ Por. TAMŻE, 105-106.

³⁶ Por. R.E. BROWN, *Maria im Neuen Testament. Eine ökumenische Untersuchung*, Stuttgart 1981, 104-105.

się ukryła, tak więc Maryja nic nie wiedziała o Jej stanie. W ten sposób św. Łukasz miał sposobność do podkreślenia wiary Maryi³⁷.

Maryja mówi o sobie, że jest „Służebnicą Pańską”. Ten Jej tytuł nawiązuje do wielkich postaci Sług Pańskich całego Pisma Świętego. Maryja w wolności, wierze i pokorze przyjmuje wolę Boga i tym samym jest pierwszą przyjmującą i służącą Ewangelii.

4.7. Maryja jest wzorem wierzących, „Matką wierzących” (por. 1, 45)

καὶ μακαρία ἡ πιστεύουσα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς
λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου (I błogosławiona ta uwierzyła
mająca, że będzie spełnienie to powiedziane Jej od Pana).

Bardzo interesująco na temat wiary Maryi pisze F. Mussner. Jego koncepcja polega na ukazaniu Jej wiary w świetle Listu do Rzymian, gdzie jest mowa o wierze Abrahama (Rz 4). Najpierw przedstawia Maryję jako prawdziwą córkę Abrahama w wierze, ponieważ wierzy temu samemu Bogu, co on, i w ten sam sposób, mianowicie, że dla Boga nie ma nic niemożliwego. Ale jak podkreśla F. Mussner, nie można w wierze Maryi widzieć tylko prostej kontynuacji wiary Abrahama, ponieważ Jezus jest spełnieniem obietnic danych Abrahamowi. Abraham stoi na początku udzielenia przez Boga obietnic, a Maryja na początku spełnienia się obietnic. To w decydujący sposób odróżnia Abrahama od Maryi. Abraham stojąc na początku Starego Przymierza w bezgranicznym posłuszeństwie wiary otworzył stary szereg wierzących, a Maryja stojąca na początku Nowego Przymierza w posłuszeństwie tej samej bezgranicznej wiary rozpoczęła nowy szereg wierzących i dlatego stała się Mater credentium „Matką wierzących”³⁸.

Maryja stała się Matką wierzących, ponieważ wierząc Bogu tak jak Abraham, zapoczątkowała nowy szereg wierzących na początku Nowego Przymierza.

4.8. Maryja jest wzorem słuchających (por. 2, 19. 51b; 11, 28)

Łukasz ukazuje jeszcze kolejny obraz Maryi: ἡ δὲ Μαρία πάντα
συνετήρει τὰ ρήματα ταῦτα συνβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς (lecz
Maryja wszystkie zachowywała te słowa, rozważając w swoim sercu);

³⁷ Por. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 105.

³⁸ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 57-72.

καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς (a Jego Matka zachowywała wszystkie słowa w swoim sercu);

αὐτὸς δὲ εἶπεν Μενοῦν μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες (lecz On powiedział: raczej błogosławieni słuchający słowo Boże i zachowujący).

Święty Łukasz w swojej Ewangelii kilkakrotnie podkreśla znaczenie słuchania i zachowywania przez Maryję słowa Bożego (2, 19, 51b i 11, 28). Poza tym Ewangelista oferuje liczne porównania do tych wersetów (por. Łk 1, 29; 9, 43 n.; 10, 48). Ponadto, jak zauważa H. Räisänen, bardzo istotną naukę na temat słuchania słowa Bożego zawiera wyjaśnienie przypowieści o siewcy: *Ziarno w żyznej ziemi oznacza tych, którzy wysłuchawszy słowa sercem szlachetnym i dobrym, zatrzymują je, wydają owoc przez swą wytrwałość* (8, 15). A cała przypowieść kończy się słowami: *Uważajcie więc, jak słuchacie* (8, 18). Następująca perykopa (wersety 19-21) powraca do tematu słuchania. Dlaczego zachowywanie słowa jest tak ważne wynika z Łukaszowego dodatku w wersecie 8, 12: *Przychodzi diabeł i zabiera słowo z ich serca, żeby nie uwierzyli i nie byli zbawieni*. Zachowywanie usłyszanego słowa w sercu ma decydujące znaczenie dla chrześcijanina, gdyż jest warunkiem wiary i zbawienia³⁹.

Maryja w Ewangelii św. Łukasza celowo została ukazana jako wzór słuchania i zachowywania słowa Bożego. Łukasz wielokrotnie podkreśla, jak wielkie jest znaczenie tego wzoru, bo uwypukla rolę nauki o słuchaniu i zachowywaniu słowa Bożego w dalszej części Ewangelii.

4.9. Maryja jest „Matką Bolesną” (por. 2, 35b)

Następujące słowa przemawiają za kolejnym tytułem Maryi: καὶ σοῦ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί (ale także Twoją własną duszę przebije miecz, ażeby zostały ujawnione z wielu serc myśli).

Ponieważ św. Łukasz w 23, 49 nic nie mówi o obecności Maryi, a jedynie wspomina obecność kobiet z Galilei (por. Łk 8, 1-3), nie można tytułu Maryi Matki Bolesnej kojarzyć automatycznie tylko ze sceną pod krzyżem (por. J 19, 25). Ten fakt każe spojrzeć szerzej na to zagadnienie. Bardzo trafnie interpretuje to Knoch. Zwraca on uwagę, że to słowo wypowiedziane do Maryi przez Symeona pokazuje, jak ściśle Mesjasz i Jego Matka są ze sobą zjednoczeni. Jego los w Izraelu decyduje zasadniczo o Jej przeznaczeniu jako „Służebnicy Pańskiej”. Ona ma udział w Jego losie. *Oto Ten przeznaczony jest na upadek i na powstanie wielu*

³⁹ Por. H. RÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 122-123.

w Izraelu, i na znak, któremu sprzeciwiać się będą (werset 34b). To zdanie nawiązuje do przepowiedni Izajasza o Jahwe, ujął dwojako: negatywnie w wersecie 8, 14 n. i pozytywnie w 28, 16: *On będzie kamieniem obrazu i skałą potknięcia się*, ale również: *Oto ja kładę na Syjonie kamień dobrany, węgielny, cenny, do fundamentów założony. Kto wierzy, nie potknie się*. Urzeczywistnienie tej przepowiedni widzi Symeon w Dziecku Maryi. W Izraelu doświadczy Jezus głównie sprzeciwu i oporu. Tak powinna niewiara i nieposłuszeństwo, która ukrywa się wśród członków ludu Bożego, wyjść na jaw dzięki Jezusowi. On stanie się znakiem wyzwania, bezwarunkowego roszczenia Boga do jasnego „tak” w Izraelu, ale wielu zdecyduje się na „nie”. Obraz miecza, który przesyje wnętrze Maryi, Jej serce, wskazuje na to, że zostanie Ona włączona w proces rozdzielania duchów i będzie z tego powodu boleśnie cierpiała⁴⁰.

W celu uzyskania całościowego obrazu warto do tej myśli dołączyć zdanie H. Schürmanna, który również podkreśla, że Maryja jako *Mater Dolorosa* cierpi nie tylko pod krzyżem (por. J 19, 25), ale Jej ból jest dużo głębszy. Zauważa, że św. Łukasz widzi Maryję ściśle zjednoczoną ze wspólnotą Jezusa (por. Dz 1, 14). Opór przeciw Mesjaszowi jest dla wspólnoty wierzących w Jezusa głębokim bólem, w którym Matka Jezusa ma szczególny udział. Dlatego wszelkie odrzucenie, które doświadcza Mesjasz od Izraela, także po Zmartwychwstaniu, będzie przenikało serce Matki Mesjasza⁴¹.

Maryja – „Służebnica Pańska” jako pierwsza powiedziała Ewangelii „tak”, a jako Matka Bolesna cierpi z powodu każdego „nie” wypowiedzianego Ewangelii. Jej cierpienie wiąże się z każdym odrzuceniem Jej Syna – od chwili poczęcia, poprzez krzyż i w Mistycznym Jego Ciele, czyli we wspólnocie Kościoła.

4.10. Maryja jest błogosławioną między niewiastami i przez wszystkie pokolenia (por. 1, 42. 48)

Świadczy o tym fragment: *καὶ ἀνεφώνησεν κραυγὴ μεγάλη καὶ εἶπεν Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου* [i ona zawołała z głośnym okrzykiem: Błogosławiona (jesteś) ty między niewiastami, i błogosławiony (jest) owoc twojego ciała] *ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί* (bo spojrział na

⁴⁰ Por. O. KNOCH, *Maria in der Heiligen Schrift...*, 55.

⁴¹ Por. H. SCHÜRMAN, *Heders. Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Das Lukasevangelium 1, 1-9,50...*, 130.

unizienie swojej Służebnicy. Bo oto, od teraz będą błogosławić mnie wszystkie pokolenia).

W scenie spotkania Maryi z Elżbietą (Łk 1, 39-45) dochodzi do dialogu dwóch wybranych kobiet, które w różny, ale w cudowny sposób poczęły, choć jeszcze nie urodziły swoich Synów. To spotkanie dla Maryi jest potwierdzeniem obietnicy anioła o Bożym poczęciu Jej Syna. W odpowiedzi na pozdrowienie Maryi Elżbieta głośno zawołała pod natchnieniem Ducha Świętego: *Błogosławiona (Εὐλογημένη) (jesteś) ty między niewiastami, i błogosławiony (εὐλογημένος) (jest) owoc twojego ciała* (1, 42). Uderzające jest w tym wersecie, że Elżbieta Oboje: Matkę i Jej Dziecko wielbi tym samym „błogosławiona, -ny”. Maryja jest Matką εὐλογημένος (Błogosławionego), tj. Syna Bożego i uczestniczy w Jego łasce i godności⁴². Dlatego jest Ona ze wszystkich kobiet najbardziej przez Boga pobłogosławiona, godna chwały. Knoch, tłumacząc hebrajski zwrot „błogosławiona jesteś między niewiastami” (1, 42), mówi, że należy go rozumieć w ten sposób: „błogosławiona jesteś przed wszystkimi niewiastami” lub „bardziej błogosławiona jesteś niż wszystkie niewiasty”⁴³. Jej godność jest absolutnie nieporównywalna z godnością innych kobiet (por. 11, 27). W tym zakresie przewyższa Ona wszystkie starotestamentowe przykłady, jak Jael: *Niech Jael będzie błogosławiona wśród niewiast* (Sdz 5, 25), albo Judyta, wybawicielka Izraela: *Błogosławiona jesteś, córko, przez Boga Najwyższego* (Jdt 13, 18)⁴⁴.

Mussner do tytułu Maryi „błogosławionej między niewiastami” dodaje jeszcze: „i przez wszystkie pokolenia”, powołując się na werset 1, 48. Jego intencją jest ukazanie pewnej kontynuacji błogosławienia Maryi. Wychwalanie Maryi przez anioła w wersecie 1, 28 odtąd stało się przez Elżbietę udziałem ludzi (werset 1, 42) i będzie trwało przez wszystkie pokolenia, co zapowiada sama Maryja w wersecie 1, 48, a realizuje się przez kobietę z ludu i Jezusa w 11, 27-28⁴⁵.

Maryja godność błogosławionej między niewiastami zawdzięcza swojemu błogosławionemu Synowi. To czyni Maryję nieporównywalną w godności z innymi biblijnymi kobietami. Słowo błogosławienia Maryi, które wypłynęło z ust anioła i znalazło swe echo w ustach Elżbiety, samej Maryi, kobiety z ludu oraz Jezusa, będzie rozbrzmiewało przez wszystkie kolejne pokolenia.

⁴² Por. O. KNOCH, *Maria in der Heiligen Schrift...*, 48.

⁴³ Por. TAMŻE.

⁴⁴ Por. H. REÄISÄNEN, *Die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 108.

⁴⁵ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 33.

4.11. Maryja jest „prorokinią” (por. 1, 48b)

Jeszcze jeden ważny werset: ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί (Bo oto, od teraz będą błogosławić mnie wszystkie pokolenia).

Jak to zostało wyżej wspomniane, w *Magnificat* (Łk 1, 46-55) Maryja zapowiada swoje bycie błogosławioną przez wszystkie pokolenia. Powodu tej zapowiedzi, zdaniem F. Mussnera, należy dopatrywać się w wersecie 1, 48a: *Bo wejrzał na uniżenie Służebnicy swojej*, i w wersecie 1, 49a: *Gdyż wielkie rzeczy uczynił mi Wszechmocny*⁴⁶. Po wyjaśnieniu obu wersetów F. Mussner ukazuje istotę daru proroctwa Maryi: *Tytuł prorokini zuraca uwagę na całą łaskę Ducha w Maryi. Jest tak rzeczywiście nie tylko dlatego, że występują w Jej życiu mowy pneumatologiczno-ekstatyczne, lecz dlatego, że Duch w szczególny sposób zstąpił na Nią. Przez to, że zbliża się do Niej Duch, staje się prorokinią*⁴⁷.

Mussner omawia jeszcze pozostałe proroctwa zapowiedzi Maryi w *Magnificat*. I tak powołując się na T. Kauta uważa, że werseety 50b-53 opisują odwrócenie stosunków społecznych, ponieważ ich treść dotyka trzech stopni hierarchii społecznej: bogobojni/pyszni nawiązują do religijnego/ideologicznego (stopnia), władcy/unizieni do politycznego, głodni/bogaci do gospodarczego poziomu relacji w historii i społeczeństwie⁴⁸. Mussner uważa, że to „wydarzenie przewrotu” odnosi się nie tylko do Izraela, ale i do całego świata. Zapowiedziany w *Magnificat* program przewrotu stosunków społecznych znany już jest u proroków w Starym Testamencie, chociażby u Iz 11, gdzie mowa o wyobrażeniach, które nie mają odzwierciedlenia w doświadczeniu społeczeństwa. Program przewrotu społecznej sfery ideologicznej, politycznej i ekonomicznej F. Mussner nazywa „utopijnym”, bo jest po ludzku niemożliwy do zrealizowania i tego pozornie niemożliwego dokonuje przychodzący Zbawiciel, Mesjasz, Król. Maryja, proroczo zapowiada w *Magnificat* działanie „Wszechmogącego”, dla którego nie ma rzeczy niemożliwych, nawet odwrócenie stosunków społecznych czyni pomost między Starym a Nowym Testamentem. Poczęty w Jej łonie „Syn Najwyższego”, właściciel „tronu swojego Ojca Dawida”, Ten, którego panowaniu nie będzie końca (por. Łk 1, 31-33), wprowadzi nowy świat rządzący się prawami Boga, gdzie nie będzie więcej pysznych, władców, bogatych i głodnych. Ten nowy Boży świat proroczo zapowiada Maryja w *Magnificat*⁴⁹.

⁴⁶ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 98-99.

⁴⁷ TAMŻE, 102.

⁴⁸ Por. T. KAUT, *Befreier und befreites Volk...*, przypis 144, 302; cyt. za: F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 111-112.

⁴⁹ Por. F. MUSSNER, *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament...*, 112-113.

Kolejną prorocką zapowiedzią Maryi w Magnificat jest „ujęcie się za Izraelem” (wersety 54nn.). Mussner podkreśla, że Bóg, którego Maryja uwielbia w Magnificat, to Jahwe, Bóg Izraela, znany ze Starego Testamentu. On jest Panem, Zbawicielem, który czyni wielkie rzeczy, którego imię jest święte, On jest miłosierny. On wprowadza nowy świat, gdzie nie będzie więcej pysznych, władców, bogatych i głodnych. On jest miłosierny: *Ujął się za sługą swoim, Izraelem, pomny na miłosierdzie swoje, jak obiecał naszym ojcom, na rzecz Abrahama i jego potomstwa na wieki* (1, 54-55). Mussner podkreśla, że czasownik „ujął się” nie może być rozumiany wyłącznie historycznie, ponieważ w wersecie 55 jest mowa, że miłosierdzie Boga nad Izraelem sięga aż „na wieki”. Bóg nie odwołuje swoich obietnic, które dał ojcom Izraela, Abrahamowi i jego potomstwu; podtrzymuje je, „*pomny na swe miłosierdzie*”. Bóg Izraela jest Bogiem „pamiętającym”. Ta nigdy nie kończąca się „pamięć” wynika z Jego „miłosierdzia”, które objawiło się zarówno teraz, w zesłaniu Jezusa, Mesjasza, jak również objawi się w przyszłości jako ostateczne „ujęcie się” za Izraelem. Także przysłe ujęcie się za Izraelem proroco zapowiada Maryja⁵⁰.

Maryja posiada dar proroctwa dzięki Duchowi Świętemu. A jako oblubienica Ducha Świętego słusznie może być nazywana „Królową Proroków”. Mocą tego Ducha zapowiada nie tylko przysłe błogosławienie Jej przez wszystkie narody, ale również eschatologiczne panowanie Mesjasza w świecie i wieczne miłosierdzie Boga nad Izraelem.

5. Podsumowanie

Święty Łukasz treści zawarte w „Ewangelii Dzieciństwa” zaczerpnął z przekazów już istniejących, przerobił je i przedstawił w swojej Ewangelii. Podkreśla, że Maryja jest Dziewicą (1, 27), która nie współżyła seksualnie z mężem (1, 34). Dziewictwo Maryi jest ściśle powiązane z chrystologią. Ewangelistę nie interesuje dziewicze poczęcie jako biologiczny cud, ale jako stwórcze dzieło Boga. Jezus jest Chrystusem Boga od samego początku.

Jego „mariologia” jest tylko w nielicznych miejscach bezpośrednio złączona z chrystologią, za to widoczna jest teocentryczna koncepcja. Wszystko od pradawnego początku jest dziełem Boga. Jezus jeszcze przed swoimi narodzinami jest wybranym Zbawicielem. Duch Święty, który towarzyszy Jezusowi w Jego mesjańskiej działalności, odgrywa

⁵⁰ Por. TAMŻE, 115.

decydującą rolę przy Jego narodzinach. Bóg jest tym, który kieruje każdą fazą historii zbawienia.

W macierzyństwie Maryi Bóg kontynuuje wielkie rzeczy (1, 37. 49). Bóg wybrał Maryję jako nienaruszoną Dziewicę (1, 27. 34) do wypełnienia roli Matki i obdarzył Ją łaską (1, 28), i stała się Oblubienicą Ducha Świętego (1, 35a). Będąc Matką Mesjasza (1, 33-35) i Syna Bożego (1, 35b), jest Maryja bardziej wychwalana niż inne niewiasty, które urodziły syna. Ona jest błogosławioną między niewiastami (1, 42. 48). A także w przyszłości będzie błogosławiona przez wszystkie pokolenia (1, 48b). Niemniej, smutek i cierpienie nie będą Jej zaoszczędzone. Jako *Mater Dolorosa* będzie cierpiała z powodu odrzucenia Jej Syna (2, 35b).

Maryja jest nazwana błogosławioną nie ze względu na macierzyństwo, lecz z powodu Jej wiary, a wierząc na wzór Abrahama, stała się Matką wierzących (1, 45). Maryja jest wzorem chrześcijanina, jest wzorem słuchających słowa Bożego (2, 19. 51b; 11, 28). Jest służebnicą posłuszną woli Pana (1, 38). Jest prorokinią zapowiadającą panowanie Mesjasza, który zaprowadza nowy porządek świata Bożego (1, 50b-53) i wypełnienie się obietnic danych ojcom Izraela (1, 54-55).

Ten obraz Maryi, który maluje św. Łukasz w „Ewangelii Dzieciństwa” był przedmiotem kultu Maryi, jak podkreśla F. Mussner, już we wczesnym Kościele, w tym Kościele, który dostarczył św. Łukaszowi materiałów, z których korzystał i w tym Kościele, dla którego pisał swoją Ewangelię.

Na podstawie powyższych rozważań można wysunąć wniosek, że w „Ewangelii Dzieciństwa” św. Łukasza szczególną uwagę budzi przejawiający się w niej teocentryzm. To Bóg w scenie Zwiastowania w swej wolności wybiera Maryję na Matkę obiecanego Abrahamowi „Błogosławionego”. Maryja, wierząc na wór Abrahama, obdarzona „pełną łaską” w bezwarunkowym akcie posłuszeństwa, mocą Ducha Świętego stała się Matką zapowiedzianego ojcom Izraela „Błogosławionego”, a jest Nim Mesjasz, Syn Boży. Dzięki Jej Bożemu macierzyństwu Jezus jako „Zbawca świata” został postawiony w kontekście obietnicy danej Abrahamowi. I w ten sposób urzeczywistniło się miłosierdzie Boga dane Izraelowi. A ponieważ Jezus jako eschatologiczny następca tronu Dawida będzie panował nad światem na wieki, również na wieki będzie ujmował się Bóg za Izraelem. Boga tych wydarzeń uwielbia Maryja w swojej pieśni *Magnificat*.

Ten tak bardzo wyraźny teocentryzm Ewangelii św. Łukasza mówi z jednej strony o zachowaniu wierności obietnicom danym Izraelowi, z drugiej zaś, ukazuje wielką godność Maryi prowadzącą do Jej kultu

w ramach tych obietnic. Kult Maryi znajdujący się w ramach obietnic danych Izraelowi jest właśnie dzięki tym ramom chroniony od każdego właściwego zniekształcenia i otwarty na wszelki dialog ekumeniczny.

O. dr Józef Aszyk OFMConv

Minoritenkloster
Mariabuch
97816 Lohr am Main
Niemcy

e-mail: aszyk@gmx.de

Bibliografia

- Brown R.E., *Maria im Neuen Testament. Eine ökumenische Untersuchung*, Stuttgart 1981.
- Ernst J., *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg (RNT 3), 1977.
- Geachter P., *Maria im Erdenleben, Neutestamentliche Marienstudien*, Innsbruck - Wien - München 1953.
- Kaut T., *Befreier und befreites Volk*, Frankfurt am Main, 1990.
- Knoch O., *Maria in der Heiligen Schrift*, w: *Handbuch der Marienkunde*, red. W. Beinert, H. Petri, Regensburg 1984, 15-29.
- Laurentin R., *Struktur und Theologie der lukanischen Kindheitsgeschichte*, Stuttgart 1967.
- Mahoney R., *Die Mutter Jesu im Neuen Testament*, w: *Die Frau im Urchristentum* QD 95, red. G. Dautzenberg i. in., Freiburg – Basel – Wien 1983, 92-116.
- Maria im Neuem Testament. Eine Gemeinschaftsstudie von protestantischen und römisch-katholischen Gelehrten*, red. R.E. Brown i in., Stuttgart 1981.
- Mussner F., *Maria, die Mutter Jesu im Neuen Testament*, St. Ottilien 1993.
- Räisänen H., *Die Mutter Jesu im Neuem Testament*, Helsinki 1969.
- Schelke K.H., *Die Mutter des Erlösers. Ihre biblische Gestalt*, Düsseldorf 1963.
- Schmid J., *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg (RNT 3), 1960.
- Schürmann H., *Herdens. Theologischer Kommentar zum Neuen Testament. Das Lukasevangelium 1, 1-9,50*, Freiburg im Breisgau - Basel - Wien 1969.
- Wilkens U., *Empfangen vom heiligen Geist, geboren von der Jungfrau Maria, Lk 1, 26-38*. w: R. Pesch, *Zur Theologie der Kindheitsgeschichten*, München 1981.
- Zmijewski J., *Die Mutter des Messias. Maria in der Christusverkündigung des Neuen Testaments. Eine exegetische Studie*, Kevelaer 1989.

Beginning of the Marian devotion as found in the Gospel of St. Luke

(Summary)

The author discusses F. Mussner's views on the origins of Marian devotion, which can be found in the Gospel of St. Luke. The basis for the Marian devotion is Mary's call to divine motherhood.

The author analyzes such passages from the Gospel of St. Luke, which convey the first proofs of the Marian devotion and its purpose. Among the main aspects of the Marian devotion are: Mary's being full of grace (1:28); possessing the intact character of virginity (1:27.34); being the mother to the Messiah (1:31-33) and to the Son of God (1:35b); as well as being the spouse of the Holy Spirit (1:35a), obedient servant of the Lord (1:38), model for believers (1:45), model for the hearers of God (2:19.51b), Mother of Sorrows (2:35b), blessed among women (11:42.48), and a prophetess (1:48b).

Keywords: Mary, Marian devotion, gospel of St. Luke, biblical Mariology.

Słowa kluczowe: Maryja, kult maryjny, ewangelia św. Łukasza, mariologia biblijna.